MĂRTURII DE PE FRONTUL DE VEST

Autor: Diana-Elena Moldoveanu | 26 februarie 2022

În textul de față nu îmi propun să fac o analiză filozofică directă a niciunui fenomen cu care ne confruntăm în ziua de astăzi, fie el de ordin social, politic sau chiar existențial; mai degrabă, miza acestui text este una mult mai modestă, și anume, aceea de a prezenta cititorului o zi din viața unei studente la filozofie în Franța. Poate părea un text banal, iar întrebarea care se poate ridica ar fi următoarea: ce poate fi atât de interesant la viața unei studente în străinătate? Cred, totuși, că ambianța secolului XXI este una aparte, iar fresca mediului academic actual merită investigată mai îndeaproape, întrucât aceasta atinge un aspect esențial al condiției umane, și anume libertatea de exprimare. Dacă deseori în literatura filozofică se vorbește despre un progres al umanității, nu numai material, dar și metafizic, cred totuși că vremurile pe care le trăim cu greu pot fi considerate apanajul libertății de exprimare, fiind mai degrabă supuse unor restricții lingvistice care au ca scop să schimbe chiar semnificația conceptului pe care se presupune că trebuie să îl denumească.

Ne-am obișnuit să ne uităm peste ocean și să criticăm corectitudinea politică sau wokismul, cu o oarecare obiectivitate și lejeritate, fără a ne gândi cât de aproape se află pericolul de societatea noastră. Și probabil că, într-un fel, este normal să fie așa, întrucât, în lipsa experienței directe, înțelegerea anumitor fenomene nu ajunge să fie deplină. Acest lucru nu ne scuză, însă, de a fi precauți și prevăzători față de direcția în care libertatea noastră se îndreaptă și poate că, deși conceptualizăm de obicei libertatea în termeni foarte strâns legați de posibilitățile materiale pe care le avem (pot merge în vacanță; pot cumpăra ce vreau de la supermarket; pot alege ce film voi viziona în această seară), aceste aspecte nu sunt, finalmente, decisive. A spune însă ceea ce gândești și a avea dreptul de a emite o opinie susținută sunt caracteristici care definesc în mod fundamental ființa umană. Acestea reprezintă capacități atât de misterioase și surprinzătoare ale conștiinței umane, încât, dacă ar fi suprimate, cu greu ne-am mai putea numi oameni. A gândi și a ne exprima liber nu reprezintă numai o manieră de afirmare și de individualizare a omului în lume, ci și un veritabil instrument de acțiune și de inserare a acestuia în structura socială a existenței.

În acest sens, Eric Voegelin avea dreptate atunci când susținea că primul pas

caracteristic gnozei moderne (prin care înțelegea în principal regimurile totalitare) este cenzurarea inamicului, astfel încât acesta să nu poată prezenta o viziune alternativă despre lume, potențial adevărată și care ar submina autoritatea regimului. Dacă a vorbi liber reprezintă astfel o amenințare la adresa ordinii societății, atunci devine de la sine înțeles că singura soluție pentru evitarea unui haos social și politic este limitarea acestei capacități prin mecanisme cât se poate de „creative". Acestea vizează delegitimarea adversarului și, potențial, demonizarea sa, ceea ce duce la ostracizarea sa socială. Într-adevăr, acest din urmă aspect devine caracteristica cea mai prezentă în contemporaneitate. Nu mai este nevoie de coerciția unor instituții represive, care să constrângă indivizii să urmeze ideologia, căci indivizii sunt deja pregătiți să acționeze pentru a o susține. De ce? Pentru că îndoctrinarea s-a făcut deja încă din licee, ca mai apoi același lucru să fie continuat în facultăți.

Față de universitățile românești despre care încă se poate spune că și-au păstrat o anumită „puritate" și naivitate, universitățile franțuzești sunt cu totul supuse ideologiei. Nu este vorba numai despre introducerea cursurilor despre identitatea de gen sau despre dreptatea socială, ci de însăși activitatea studenților din universități care supun cenzurii gândirea liberă, fundamentul căutării adevărului. Încă de la intrarea în facultate, zidurilor facultății sunt acoperiți cu afișe cât mai pline de „diversitate". Toate reprezintă postere de propagandă: pentru educația gratuită a copiilor care provin din familii de muncitori; pentru accesul la educația superioară a imigranților; pentru detronarea capitalismului și a inegalităților sociale; pentru dreptatea socială, pentu Mișcarea Tinerilor Comuniști (da, așa ceva este legal în Franța!) etc. Universitatea este o cu totul altă paradigmă, în care, odată intrat, trebuie să îți lași toate credințele personale la intrare. Acțiunea politică nu rămâne doar la nivelul de diseminare a propagandei; înșiși studenții sunt implicați sub diferite forme în viața politică a universității. Există un sindicat studențesc care se ocupă permanent de doleanțele studenților și care își manifestă pronunțat atitudinile progresiste.

Îmi amintesc cum, venind la cursuri într-o zi, am fost surprinsă să văd la baza treptelor ce duc la facultate o motocicletă carbonizată. A fost un lucru destul de straniu, nu vezi asta în fiecare zi. Urcând scările, mi-am dat seama că locul „crimei" a fost chiar pasarela care duce la universitate, unde am putut recunoaște urmele incendierii. Mai mult decât atât, ceea ce mi-a facilitat deducția a fost o inscripție grafitti ce a marcat locul sacrificiului: „UNI=ZEMMOUR". Pentru informarea cititorului, „UNI" este *singura* asociație studențească din cadrul Universității din Lille care se vrea a reprezenta dreapta conservatoare. În campania pentru alegerea Consiliului Studenților din cadrul Universității, propunerile lor nu aveau aproape nimic de a face cu un program puternic ideologizat, acestea axându-se mai mult pe modernizarea universității și pe îmbunătățirea condițiilor de studiu. În ceea ce-l privește pe Eric Zemmour, cred că nu mai este necesar să menționez că reprezintă candidatul extremei drepte la alegerile prezidențiale în Franța. Din afirmația „UNI=ZEMMOUR" se poate deduce destul de ușor

sofismul care este ilustrat. O asociație studențească din cadrul Universității, care are un program moderat de dreapta, este echivalată cu candidatul extremei drepte, obiectivul fiind delegitimarea acestei asociații în cadrul alegerilor studențești.

Însă paranoia politică auto-indusă nu se oprește aici. Mai trebuie menționat faptul că Universitatea din Lille se caracterizează printr-o ambianță eminamente de stânga: de la posterele revoluționare, feministe, LGBT-iste, sindicaliste et co., la conferințele care se organizează în cadrul programului de studiu — spre exemplu, laboratorul doctoral care reunește studii de filosofie, lingvistică și literatură a organizat de curând o zi de studiu intitulată „Gen și militantism") și până la faptul că pe toți pereții universității se regăsește însemnarea „Pas de fachos dans la fac!" („Fără fasciști în facultate!"), studențimea se regăsește exact în aceeași poziție în care se afla Stalin după ce și-a anihilat toți inamicii: a început să-i inventeze. Bineînțeles, termenul de „fascist" nu este aici folosit în sensul său propriu, ci ca un mijloc euristic de a eticheta și ostraciza orice atitudine sau opinie ce nu este conformă cu status-quo-ul. Este, deci, de la sine înțeles că această strategie împiedică orice posibilitate a existenței unui dialog pluralist și democrat, în care să existe o confruntare de idei reală. Dialogul este astfel ucis în pântec, iar Universitatea rămâne închisă în propriul *Weltanschaaung*, care nu este altceva decât o iluzie confortabilă asupra realității.

Militantismul politic nu este o chestiune nouă în societatea franceză. În cele din urmă, vorbim despre națiunea care a inițiat Revoluția Franceză și care se caracterizează printr-o cultură politică extrem de prounțată. A discuta despre politică face parte din *kit*-ul oricărei conversații franțuzești. Însă principiul de bază al universității este cel al neafilierii politice, astfel încât angajarea într-un schimb onest de idei să poată fi realizată în scopul căutării adevărului. Cum mai poate, însă, fi căutat adevărul, atunci când se pornește în mod clar de la o idee preconceptă despre adevăr? Știința și cercetarea se bazează pe deconstruirea presupozițiilor și pe încercarea de a răspunde într-un mod cât mai obiectiv posibil (desigur, nu cere nimeni obiectivitate absolută) anumitor întrebări. Odată ce politicul, cu ale sale afinități și afilieri, se infiltrează în acest câmp, cred că încercarea de a afla cu onestitate adevărul este distrusă, iar tot ceea ce rămâne este doar o iluzie reconfortantă a adevărului.

Dacă astfel stau lucrurile în universitățile occidentale, sunt însă bucuroasă să cred că în universitățile românești, cercetarea sinceră și onestă încă este posibilă, tocmai pentru că libertatea de exprimare ocupă un loc important printre principiile care fundamentează libertatea academică. Desigur, probabil că nu beneficiem de cele mai bune universități, cele mai performante tehnologii sau cea mai favorabilă ambianță de studiu, însă cred că toate aceste lucruri se pot corecta în timp, ele nereprezentând chestiuni capitale care să împiedice progresul cunoașterii. Beneficiem încă de libertatea de exprimare, pe care ar trebui să o valorificăm din plin, cât timp mai este posibil, ceea ce nu înseamnă, însă, că nu trebuie să existe niște limite ale dialogului, stabilite pe

fundamente de respect, bun simț și deschidere față de celălalt.

Am trecut deja prin comunism și știm foarte bine ce înseamnă cenzura și necesitatea de a aproba regimul. Am reușit totodată să scăpăm de sub acest jug, care, cu siguranță, ne-a lăsat cicatrici adânci. Dar dacă am luptat pentru libertatea noastră, inclusiv libertatea de exprimare, poate că ar trebuie să ne amintim că aceasta nu este niciodată garantată, odată obținută, ci că trebuie întreținută și protejată permanent. Să nu luăm de-a gata ceva ce poate dispărea în câteva clipe prin inerție și dezinteres.

Imagine: Unsplash